

รูปแบบการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย – ลาว*

MANAGEMENT MODEL OF BUDDHIST ARCHEOLOGICAL SOURCES AND
CULTURE FOR ENHANCING THAI-LAO TOURISM

พระครูภัทรสิริวุฒิ

Phrakru Phattarasirivut

ทองคำ ดวงชั้นเพชร

Thongkam Daungkhanpet

อภิวัฒน์ชัย พุทธจร

Aphiwatchai Putthakhachorn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkhai Campus, Thailand.

E-mail: jomjon2003@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (2) เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ (3) เพื่อส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตการศึกษาแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาของจังหวัดหนองคาย ประกอบด้วย วัดพระธาตุบังพวน วัดโพธิ์ชัย วัดศรีชมพูนาคีร์ วัดพระธาตุหล้าหนอง ส่วนแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วย วัดพระธาตุหลวง วัดสีเมือง วัดองค์ต่อมหาวิหาร และวัดสีสะเกด

ผลการวิจัย พบว่า การจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการจัดการและการวางแผนไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

* Received: 1 June 2020; Revised: 19 June 2020; Accepted: 23 June 2020

รูปแบบและกระบวนการจัดการแหล่งโบราณคดีของไทย มีการจัดรูปแบบการจัดการเชิงนโยบาย การมีส่วนร่วม และการจัดการแหล่งโบราณคดีเชิงพื้นที่ ส่วนรูปแบบกระบวนการจัดการแหล่งโบราณคดีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม เป็นสำคัญ ส่วนการส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการสร้างเครือข่ายด้านความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการกำหนดงบประมาณ จัดหางบประมาณ ติดตามผล และประเมินผล ทั้งยังได้นำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามขีดความสามารถของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวของทั้งสองประเทศต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการ, พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม, ส่งเสริมการท่องเที่ยว

ABSTRACT

This research article has 3 objectives which are (1) to study the management of Buddhist and cultural archaeological sources in Thai-Laos PDR, (2) to study the pattern of the process of managing archaeological sources in Buddhism and culture to promote tourism in Thai-Laos PDR and (3) to promote the Buddhist and cultural tourism network of Thai-Laos PDR. This research is a qualitative research. The scope of study in the Buddhist archaeological sources of Nong Khai Province consists of Wat Phra That Bung Phuan, Wat Pho Chai, Wat Si Chomphu Ong Tue and Wat Phra That Lah Nong. The Buddhist archaeological sources of Laos PDR include Wat Phra That Luang, Wat Si Mueang, Wat Ong Tue Maha Wiharn and Wat Sisaket.

The results show that the management of Buddhist and cultural archeology for tourism enhancing in Thai-Laos PDR is the systematic management and planning to achieve the goals with the highest efficiency and effectiveness. Format and process of managing Thai archaeological sources are the management in policy, local participation and archaeological area's management. As for the archaeological management process models of Laos are policies emphasizing the protection of cultural heritage. According to the enhancement of the Buddhist and cultural tourism network of Thai-Laos PDR is a network of cooperation among various organizations involved. There is a budgeting,

procuring budgets, monitoring and evaluating respectively. These data collection is also used as part of the development of cultural tourism according to the capabilities of each locality to achieve tourism development in both countries.

Keywords: Management Model, Buddhism and Culture, Tourism Enhancement

บทนำ

การท่องเที่ยวถือเป็นแหล่งรายได้หลักที่สำคัญของประเทศไทย ใน พ.ศ. 2554 พบว่า ยังมีข้อจำกัดหลายประการที่ยังไม่ได้บรรลุผลตามเป้าหมาย ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลได้มอบหมายให้ทุกส่วนราชการที่รับผิดชอบ หาแนวทางปฏิบัติงานให้บรรลุผลและสอดคล้องตามแผนปฏิรูปประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจึงได้ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560 ขึ้น โดยผ่านกระบวนการศึกษาวิเคราะห์และประเมินผลการพัฒนา พร้อมทั้งจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสวงหาแนวทางการทำงานและการปรับปรุงกลไกการขับเคลื่อนแผนดังกล่าว ไปสู่การปฏิบัติอย่างบูรณาการโดยแท้จริง ทั้งนี้ เพื่อให้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาล รวมทั้งเป็นการวางรากฐานการพัฒนาในระยะ 3 ปี ซึ่งจะเป็นช่วงรอยต่อเพื่อปูพื้นฐานไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 ต่อไป (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558)

ปัจจุบัน มีการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการชมโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ อีกทั้งศึกษาความเชื่อพิธีกรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้น โดยแบ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็น 5 ประเภท (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2558) คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว โดยได้รับความรู้และความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

2. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์ และศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่าง ๆ อีกทั้งได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์

ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อการรักษาโรคทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว (ปิ่นเพชร จำปา, 2554)

3. การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism/Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบท ที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษโดดเด่น เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ศึกษางานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน อีกทั้งมีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อการรักษาโรคทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

4. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาหรือแข่งขันการกีฬา โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบของการจัดการรายการกีฬา ตามเส้นทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกีฬาได้สนุกสนานเพลิดเพลินกับการออกกำลังกาย เล่นกีฬา หรือการแข่งขันกีฬา ในขณะเดียวกัน ก็ได้ไปยังแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางจัดการรายการกีฬา ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อการรักษาโรคทางวัฒนธรรมและคุณค่า

5. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพทางวัฒนธรรม เช่น การนวดตัว นวดฝ่าเท้า การอบสมุนไพร การประคบสมุนไพร การฝึกกายบริหาร การฝึกสมาธิ เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างสุขภาพและคุณภาพชีวิตของนักท่องเที่ยว บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อรักษาโรคทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2540)

จากกระแสดังกล่าว ก่อให้เกิดการตื่นตัวในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ขึ้น เพื่อมาทดแทนหรือแข่งขันกับการท่องเที่ยวแบบเดิม จึงเป็นสาเหตุสำคัญให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและเจ้าของท้องถิ่น ในขณะเดียวกัน ก็ปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลัง ซึ่งความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคมและสุนทรียภาพ พร้อมทั้งรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศได้ด้วย จากความหมายดังกล่าว สามารถนำมาแปลเป็นหลักการเบื้องต้น และสร้างกรอบนโยบาย และแนวทางปฏิบัติของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน อันเป็นที่เกิดแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (วรรณมา วงษ์วานิช, 2549)

ปัจจุบันการท่องเที่ยวทางโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย ได้รับความนิยมมากจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ที่นอกจากจะเข้ามาเพียงเที่ยวชมโบราณสถานตามรูปแบบสมัยก่อนแล้ว ในสมัยปัจจุบัน วัดและโบราณสถานหลายแห่ง นอกจากจะได้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและพุทธศิลป์ อันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าแล้ว ยังสามารถสนองประโยชน์แก่ชุมชนนั้น ๆ ในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยมีการบริหารจัดการให้เกิดมีรายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัดพัฒนาท้องถิ่นอีกด้วย (พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมือง, 2553)

จังหวัดหนองคาย ได้รับการยกย่องเป็น “เมืองที่พักผ่อนที่ดีที่สุด” อันดับ 7 ของโลก มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ มากมายไปด้วยวัดวาอาราม โบราณสถาน และอุดมไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ หนองคายเป็นเมืองชายแดนริมฝั่งโขงที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นประตูที่เปิดไปสู่เมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นที่ตั้งของสะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งแรก เชื่อมโยงทั้งสองประเทศเข้าด้วยกัน ทำให้หนองคายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญเมืองหนึ่ง เต็มไปด้วยวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาและโบราณคดี เปรียบเป็นเมืองคู่แฝดกับเมืองเวียงจันทน์ ที่เป็นเมืองแห่งความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งสมัยโบราณ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย, 2559)

จากที่กล่าวมา ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ควรเป็นอย่างไร เพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นประโยชน์สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตวิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก มีประชากรศึกษา จำนวน 62 รูป/คน ได้แก่

1) พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าคณะ/พระสังฆาธิการ ที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการแหล่งโบราณคดีของจังหวัดหนองคาย จำนวน 10 รูป และพระสงฆ์เมืองเวียงจันทน์ จำนวน 10 รูป รวมจำนวน 20 รูป

2) นักวิชาการทางโบราณคดีจังหวัดหนองคาย จำนวน 2 คน และนักวิชาการทางโบราณคดีของเมืองเวียงจันทน์ จำนวน 2 คน รวมจำนวน 4 คน

3) เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดหนองคาย จำนวน 2 คน และเจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวของเมืองเวียงจันทน์ จำนวน 2 คน รวมจำนวน 4 คน

4) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 2 คน และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเมืองเวียงจันทน์ จำนวน 2 คน รวมจำนวน 4 คน

5) นักท่องเที่ยว จำนวน 30 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาในการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาของการวิจัยนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงเปรียบเทียบรูปแบบกระบวนการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว และเพื่อส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีกรอบในด้านเนื้อหาที่จะศึกษาตามประเด็นวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของแหล่งโบราณคดีของจังหวัดหนองคาย

1. โบราณคดีทางพระพุทธศาสนาของวัดพระธาตุบังพวน ที่ประกอบด้วยพระธาตุบังพวน วิหารพระพุทธปฏิมา สัตตมหาสถานหรือเจดีย์ศรีสัตตมหาทาน เจดีย์ราย และพระอุโบสถ

2. โบราณคดีทางพระพุทธศาสนาของวัดโพธิ์ชัย ที่ประกอบด้วยหลวงพ่อพระใส พระธาตุอรหันต์ และโบสถ์มหาจินทราย 2 ใบ

3. โบราณคดีทางพระพุทธศาสนาของวัดศรีชมภูองค์ตื้อ ประกอบด้วยพระเจ้าองค์ตื้อ ศิลากาจิกร เจดีย์ และใบเสมาหินทราย

4. วัดพระธาตุหล้าหนอง ซึ่งพระธาตุองค์จริงได้ถูกแม่น้ำโขงกัดเซาะตลิ่งและจมลงสู่แม่น้ำโขงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2390 จึงได้มีการก่อสร้างพระธาตุหล้าหนองจำลองขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้ทำการสักการบูชา และกำลังดำเนินการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน (พินิจ จารุสมบัติ, 2537)

2. ข้อมูลทั่วไปของแหล่งโบราณคดีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1. วัดพระธาตุหลวง มีองค์พระธาตุเป็นลักษณะคล้ายดอกบัวตูม มีพระธาตุเล็กอยู่บนพระธาตุใหญ่ชั้นที่สอง จำนวน 30 องค์ เรียกว่า “สัมมติงสภารมี” ชั้นล่างสุดเป็นฐานพระธาตุ 4 เหลี่ยม

2. วัดสี่เมือง มีสถานที่โบราณหรือว่าปูชนียสถาน บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ หลักเมือง สีสัตตนาคะนาหุต (ล้านช้างลาว)

3. วัดองค์ต่อมหาวิหาร เป็นหนึ่งในจำนวนหลาย ๆ วัดที่เก่าแก่ที่สุด ในนครหลวงเวียงจันทน์ วัดองค์ตื้อ มีสิ่งที่เป็นโบราณสถานที่สำคัญ คือพระอุโบสถใหญ่ 1 หลัง มีพระเจ้าใหญ่ตื้อ เป็นพระประธาน

4. วัดสี่สะเกด เป็นวัดที่สร้างขึ้นแห่งแรกในนครเวียงจันทน์ แหล่งโบราณที่สำคัญคือ หอพิพิธภัณฑวัดสี่สะเกด พระประธานในสิม เดิมเป็นพระพุทธรูปองค์เล็กทำด้วยทองสำริด แต่ปัจจุบันได้ปฏิสังขรณ์ก่อครอบด้วยประทุนเพชร ฟอกด้วยน้ำทองคำปิว และหอพระไตรปิฎกสำหรับเก็บรักษาพระไตรปิฎกและตำราคัมภีร์ (พระครูกุสินาราพิทักษ์, 2503)

3. การจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

หนังสือโครงการส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษกล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ก็คือ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ซึ่งหมายถึงการเดินทางไปท่องเที่ยวในศาสนสถาน (Religious Place) เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทำบุญทำทาน และการสาธารณกุศลต่าง ๆ การเดินทางเพื่อการบำบัดจิตใจตามหลักพุทธศาสนา หรือการบำบัดจิตใจโดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและการทำวิปัสสนากรรมฐานเพื่อการผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน (พระราชรัตนาลงกรณ์, 2561) บางครั้งการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนา ซึ่งเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้ว อาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบันสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา มิได้มีแต่เพียงผู้ที่นั่งถือ

ศาสนาเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชมศาสนสถาน หากแต่นักท่องเที่ยวอื่น ๆ ยังให้ความสนใจเข้าชมความงาม เข้าชมศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของศาสนสถาน หรือเข้าไปพักผ่อนสงบจิตสงบใจ ซึ่งในปัจจุบันผู้คนโดยทั่วไปก็มักจะให้ความนิยมในสถานที่ทางศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจกันมาก รวมถึงการเดินทางไปเพื่อการบำเพ็ญบุญกุศลหรือวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง และยังรวมไปถึงการเดินทางไปเพื่อเข้าร่วมศาสนพิธีและงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ (พระครูโพธิสารกิจ, 2561)

แหล่งโบราณคดีที่ปรากฏในจังหวัดหนองคาย ประกอบด้วยวัดพระธาตุบังพวน มีโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนประกอบด้วย 1. พระธาตุบังพวน 2. พระวิหาร 3. เจดีย์ทรงกลม 4. วิหารพระนาคปรก 5. สระน้ำ 6. วิหารน้อย 7. เจดีย์รูปสี่เหลี่ยม 8. เจดีย์เล็ก 9. เจดีย์เหลี่ยมทรงสูงและ 11. พระอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย มีโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนประกอบด้วย 1. หลวงพ่อพระใส 2. พระธาตุอรหันต์ 3. ใบเสมาหินทราย 2 ใบ (พินิจ จารุสมบัติ, 2537) วัดศรีชมพูนาคค้ำ มีโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนประกอบด้วย 1. พระเจ้าองค์ต่อ 2. ศิลาจารึก 3. เจดีย์ และ 4. ใบเสมาหินทราย ส่วนแหล่งโบราณคดีที่ปรากฏในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ประกอบด้วยพระธาตุหลวง หรือพระเจดีย์โลกะจุฬามณี วัดสีเมือง วัดองค์ต่อวรวิหาร นครหลวงเวียงจันทน์ วัดสีสะเกด นครหลวงเวียงจันทน์ (พระครูสุตินาราพิทักษ์, 2503)

การจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การบริหารจัดการ เป็นการวางแผนในการกำหนดจุดหมายและการตัดสินใจเลือก มีวิธีการหรือรูปแบบที่ดีที่สุดที่จะให้บรรลุจุดหมายนั้น มีอำนาจหน้าที่และตำแหน่งต่าง ๆ อย่างชัดเจน เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาประเทศ

4. รูปแบบกระบวนการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรม เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนา เพราะนอกจากการท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้และนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยแล้ว ยังสามารถนำการท่องเที่ยวไปสู่สากลโดยการนำร่องที่ประเทศเพื่อนบ้าน โดยใช้แหล่งโบราณคดีโบราณสถานที่มีศิลปะและวัฒนธรรม ตลอดถึงพระพุทธศาสนาที่คล้ายคลึงกัน เป็นเครื่องมือในการจัดการกระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวของทั้งสองประเทศ สิ่งก็ตามมานั้นมีคุณประโยชน์มากมาย เพราะว่าการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างอาชีพสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิต

หัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการให้บริการด้านต่าง ๆ นับได้ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2540)

การดำเนินงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เกี่ยวกับแนวทางและวิธีการคุ้มครอง การอนุรักษ์ สงวนรักษา บูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถาน หรือแหล่งโบราณสถานทางวัฒนธรรม นั้น เห็นได้ว่า วิธีการคุ้มครองอนุรักษ์ตัวเมืองโบราณสถาน ได้ดำเนินงานไปตามหลักสากลกำหนดไว้ อย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นพื้นฐานแนวทางในการคุ้มครองระเบียบการและวางมาตรการทางกฎหมายของ สปป. ลาว ให้ความถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสมกับสภาพตัวเมืองหรือภูมิทัศน์ตัวเมืองเป็นอย่างดี โดยมีการนำผลการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายมาเป็นระเบียบการคุ้มครองเมือง ถือได้ว่าในส่วนของ รัฐบาล ก็ได้เอาใจใส่ต่อแนวทางการคุ้มครองแหล่งโบราณสถานทางวัฒนธรรมได้ดีพอสมควร ทั้งนี้ ก็เพื่อ เป็นการรับรองว่า การดำเนินกิจการหรือโครงการต่าง ๆ ของบุคคล เอกชน องค์กรจัดตั้งภาครัฐ ภาคเอกชน หรือสากล จะไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ ของตัวเมือง จนทำให้คุณค่าความโดดเด่น อันเป็นสากลเสื่อมโทรมหรือลดลงได้ (พระครูกุสินาราทิพย์, 2503)

5. ส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบัน มีการแข่งขันอย่างรุนแรงในนานาประเทศ ประเทศไทยและลาวควรมีการส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยให้ ความสำคัญกับการใช้วัฒนธรรมเป็นจุดขาย ในการแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวทั่วโลก มีมรดกทาง วัฒนธรรมอีกจำนวนมาก เช่น วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณีและวิถีการดำเนินชีวิต (พระ พรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2535) ทั้งนี้ หัวใจสำคัญของการวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรม ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน คือ การรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกทาง วัฒนธรรม และการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะสำเร็จลุล่วงไปได้ จะต้องอาศัยความ ร่วมมือกันจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระและชุมชน ขั้นตอนของการจัดการแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น ประกอบด้วยการตลาดที่ จะต้องตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว การวางแผนโครงการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นลำดับสืบไป (นิคม จารุมณี, 2544)

สรุป

การจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การบริหารการจัดการเป็นการวางแผนในการกำหนดจุดหมายและการตัดสินใจเลือกวิธีการ หรือรูปแบบที่ดีที่สุดที่จะทำให้บรรลุจุดหมายนั้น อำนาจหน้าที่และตำแหน่งต่าง ๆ จะต้องชัดเจน เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาประเทศ

แหล่งโบราณคดีของจังหวัดหนองคาย ประกอบด้วย โบราณคดีทางพระพุทธศาสนาของวัดพระธาตุบังพวน ประกอบด้วยพระธาตุบังพวน วิหารพระพุทธปฏิมา สัตตมหาสถานหรือเจดีย์ศรีสัตตมหาทาน เจดีย์ราย และพระอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย ประกอบด้วยหลวงพ่พระใส พระธาตุอรหันต์และใบเสมาหินทราย 2 ใบ วัดศรีชมภูองค์ตื้อ ประกอบด้วยพระเจ้าองค์ตื้อ ศิลาคาริก เจดีย์ และใบเสมาหินทราย วัดพระธาตุหล้าหนอง ประกอบด้วยพระธาตุองค์จริง ซึ่งได้ถูกแม่น้ำโขงกัดเซาะตลิ่งและพังทลายลงสู่แม่น้ำโขงตั้งแต่ปี พ.ศ.2390 และพระธาตุหล้าหนองจำลอง

แหล่งโบราณคดีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วยวัดพระธาตุหลวง มีองค์พระธาตุเป็นลักษณะคล้ายดอกบัวตูม มีพระธาตุเล็กอยู่บนพระธาตุใหญ่ชั้นที่สอง จำนวน 30 องค์ เรียกว่า “สัมมติงสภารมี” ชั้นล่างสุดเป็นฐานพระธาตุ 4 เหลี่ยม วัดสีเมือง มีสถานที่โบราณหรือว่าปูชนียสถาน บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ หลักเมือง สีสัตตนาคนหุต (ล้านช้างลาว) วัดองค์ตื้อมหาวิหาร เป็นหนึ่งในจำนวนหลาย ๆ วัดที่เก่าแก่ที่สุดในนครหลวงเวียงจันทน์ วัดองค์ตื้อ มีสิ่งที่เป็นโบราณสถานที่สำคัญ คือพระอุโบสถใหญ่ 1 หลัง มีพระเจ้าใหญ่ตื้อ เป็นพระประธาน และวัดสีสะเกด เป็นวัดที่สร้างขึ้นแห่งแรกในนครเวียงจันทน์ แหล่งโบราณที่สำคัญคือ หอพิพิธภัณฑวัดสีสะเกด พระประธานในสิม เดิมเป็นพระพุทธรูปองค์เล็กทำด้วยทองสำริด แต่ปัจจุบันได้ปฏิสังขรณ์ก่อครอบด้วยประธานเพชร ฟอกด้วยน้ำทองคำปิว และห่อพระไตรปิฎกสำหรับเก็บรักษาพระไตรปิฎกและตำราคัมภีร์

รูปแบบกระบวนการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยนั้น ต้องดำเนินการจัดรูปแบบการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนโยบาย การจัดรูปแบบการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม และการจัดรูปแบบการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ ส่วนรูปแบบกระบวนการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้น ต้องดำเนินการโดยรูปแบบกระบวนการจัดการ

แหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม เป็นการวางนโยบายของรัฐบาลทางด้านกฎหมายและระเบียบการ รูปแบบกระบวนการจัดการ และการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถาน รูปแบบกระบวนการดำเนินงานซ่อมแซม บูรณะปฏิสังขรณ์ แหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม หน่วยงานและพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในการคุ้มครองแหล่งโบราณสถานทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นคณะกรรมการคุ้มครองมรดกแห่งชาติลาว กระทรวงแถลงข่าววัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ในการกำกับดูแลแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

การส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เริ่มต้นที่การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรและกลุ่มคนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นต้องมีการสร้างเครือข่ายด้านการวางแผนการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นวิสัยทัศน์ของชุมชน วัตถุประสงค์ของแผน นโยบายของแผน เครื่องมือในการพัฒนา การจัดหาและกำหนดงบประมาณ วิธีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และการสร้างเครือข่ายด้านการกำหนดเครื่องมือเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวและการพัฒนาคนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีข้อค้นพบที่สำคัญ ทั้งจากการศึกษาเอกสาร การเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ จึงขอเสนอแนะไว้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

ควรส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กำหนดเป้าหมายเพื่อยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวของแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ผลักดันให้จังหวัดหนองคายและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในภูมิภาคอาเซียน โดยเน้นการเตรียมความพร้อมเชิงพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว การส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ส่งเสริมการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมโดยชุมชน เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเติบโตอย่างมีคุณภาพ สร้างความสมดุลให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติ

2.1 ควรมีการศึกษาสำรวจและฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิม ความหลากหลายทางภูมิปัญญา มาพัฒนาเป็นนวัตกรรมการท่องเที่ยวทางแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2.2 ควรส่งเสริมพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมของแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทั้งภาษาไทยและภาษาลาว และภาษาอื่น ๆ ในชุมชน แล้วนำออกเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ทางการตลาด

2.3 ควรสนับสนุนการใช้บัตรผ่านแดนอย่างอื่นแทน passport เช่น Border Pass และผลักดันการใช้ Single Visa เพื่ออำนวยความสะดวกในการผ่านแดน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้จังหวัดหนองคายและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กลายเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวในแหล่งอารยธรรมอื่น ๆ ได้

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมโดยใช้พื้นที่แต่ละแห่งเป็นตัวตั้ง เพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ และเชื่อมโยงวัฒนธรรมในกลุ่มภูมิภาค เช่น กลุ่มประวัติศาสตร์ กลุ่มหัตถกรรมพื้นถิ่น กลุ่มวัฒนธรรมอาหาร ฯลฯ

3.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ไปใช้จริง คือ ศึกษารูปแบบการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ.2558-2560*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). *วิถีไทยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2558). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร : เพรสแอนด์ดีไซน์.
- ปิ่นเพชร จำปา. (2545). *วัฒนธรรมการท่องเที่ยวของคนไทย พ.ศ. 2394-2544*. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระครูกุสินาราพิทักษ์. (2503). *ประวัติศาสตร์ลาว*. กภาพลินธุ์ : บริษัท กิมหลีหงวน จำกัด.
- พระครูโพธิสารกิจ. (24 สิงหาคม 2561). *การจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. (ดร. พระครูภัทรสิริวุฒิ, ผู้สัมภาษณ์)
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต). (2535). *คุณธรรมและพุทธวิถีการบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรมและโรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมือง. (2553). *การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอกในเกาะรัตนโกสินทร์*. *ปริญญาานิพนธ์*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระราชรัตนาลงกรณ์. (30 กันยายน 2561). *การจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. (พระครูภัทรสิริวุฒิ, ผู้สัมภาษณ์)
- พินิจ จารุสมบัติ. (2537). *หนองคาย*. กรุงเทพมหานคร : มังกรการพิมพ์.
- วรรณภา วงษ์วานิช. (2549). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย. (2559). *เที่ยวหนองคาย เมืองหน้าอยู่ ประตูสู่อาเซียน*. หนองคาย : ฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว.